

Peppi Saikku

18.9.2020

Eduskunta
Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan etäkuuleminen 23.9.2020

Lausunto HE 87/2020 vp työllisyyden edistämisen kuntakokeilusta ja HE 114/2020 vp sen täydentämisestä

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kiittää mahdollisuudesta antaa kirjallinen asiantuntijalausunto ja tulla kuultavaksi työllisyyden edistämisen kuntakokeiluun liittyvistä hallituksen esityksistä (HE 87/2020 vp ja HE 114/2020 vp). Lausunnossa keskitytään ensimmäisen esitykseen.

THL näkee tärkeänä esityksen mukaisen pyrkimyksen työllisyysasteen nostoon ja työllisyyden edistämisen vaikuttavuuden parantamiseen. Erityisen tärkeää on kehittää heikossa työmarkkina- asemassa olevien asiakasryhmien palvelujen saatavuutta, niiden yhteensovittamista ja tarkoituksenmukaisuutta, koska tässä ryhmässä palvelujen tarve on suurinta. Esityksen mukainen työllisyyden edistämisen kuntakokeilu koskettaa pitkälti juuri tätä asiakasryhmää.

THL näkee, että kuntakokeilun valmistelussa ja toimeenpanossa tulisi vielä kiinnittää erityistä huomiota seuraaviin monialaisten palvelujen, asiakkaiden, koronaepidemian seurausten ja tutkimuksen näkökulmiin.

Monialainen palvelu

Kuntakokeilun keskeisenä tavoitteena on vastata kohderyhmän palvelutarpeisiin sovittamalla yhteen valtion ja kuntien palveluja ja siten luoda tehokkaita työllisyyden edistämisen palvelukokonaisuuksia. Esityksessä arvioidaan, että kuntakokeilu tulee lisäämään mm. sosiaali- ja terveyspalvelujen käyttöä, mutta ei oteta kantaa siihen, miten kokeilu tulisi alueellisesti asemoida suhteessa samanaikaisesti toteutettaviin tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskusohjelman, sote-rakenneuudistuksen ja työkykyohjelman valtionavustushankkeisiin. Näiden yhteensovittaminen olisi tärkeää monialaisen palvelun varmistamiseksi ja tehostamiseksi. Lisäksi sosiaali- ja terveyspalvelut tulevat siirtymään maakuntien vastuulle vuonna 2023, mutta kuntien työllisyys- ja elinkeinopalvelut jäävät kuntien vastuulle. Kuntakokeilun aikana tulisi siten muodostaa yhteinen ymmärrys ja toimintamuodot palvelujen monialaiseen yhteensovittamiseen tulevaisuuden rakenteissa.

Esityksessä ei myöskään ole käsitelty tarkemmin sitä, miten työllistymistä edistävää monialaista yhteispalvelua (TYP) koskevaa lakia sovelletaan kuntakokeilun aikana. Miten Kelan ja kuntien välillä säilyvää yhteistyövelvoitetta tullaan ylläpitämään kuntakokeilukunnissa? Miten toimitaan niissä TYP-verkostoissa, joissa osa kunnista on mukana kuntakokeilussa ja osa ei? Miten varmistetaan monialaisen yhteispalvelun saatavuus ja toimivuus niissä kunnissa ja niille asiakkaille, jotka eivät ole mukana kuntakokeilussa?

Asiakasnäkökulma

Asiakkaan näkökulma on hyvin heikosti esillä esityksen perusteluissa tai vaikutusarviossa. Lisäksi epäselväksi jää, millä tavoin asiakkaat osallistuvat kokeilun käytännön suunnitteluun. Kuntakokeilu

Peppi Saikku

18.9.2020

mittavine henkilöstö- ja toimivaltuusmuutoksineen vaikuttaa kuitenkin väistämättä siihen, miten ja millaista palvelua niin kuntakokeiluun osallistuvat kuin sen ulkopuolella olevat asiakkaat tulevat saamaan. Kokeilun lyhyt kesto voi asiakkaan näkökulmasta aiheuttaa epäselvyyttä vastuutahosta ja lisätä, etenkin siirtymävaiheissa, asiakkaan pompottelua taholta toiselle.

Esityksestä ei käy ilmi, miten varmistetaan riittävä TE-palvelu niille kohderyhmään kuuluville asiakkaille, jotka eivät siirry kuntakokeiluun? Kuntakokeiluun osallistuu useilla ELY-alueilla alueen suurimpia kaupunkeja, mutta pienempiä kuntia jää kokeilun ulkopuolelle. Pienemmissä kunnissa TE-palvelujen, etenkin lähipalvelujen, saatavuus on heikompaa jo nykytilanteessa. Vaikka jonkinasteinen ero palvelutarjonnassa on hyväksyttävää määräaikaissä kokeilussa, on tärkeää seurata ja varmistaa kaikkien kohderyhmään kuuluvien riittävä palvelu kokeilun aikana, niin TE-palvelujen kuin monialaisen palvelun osalta. Lisäksi tulee huomioida, että monialaisen palvelun tarvetta on myös kohderyhmän ulkopuolisessa asiakaskunnassa, kuten ikääntyneillä tai osatyökykyisillä ansiosidonnaista työttömyysturvaetua saavilla työttömillä työnhakijoilla.

Koronaepidemian seuraukset

Koronaepidemian seuraukset on huomioitu esityksessä lähinnä siitä näkökulmasta, millaisia vaikutuksia tällä on työnhakijoiden määrään ja kokeilun kohderyhmän kasvuun. Koronaepidemia tulee näkymään myös esimerkiksi siinä, missä määrin kuntakokeilussa pystytään lisäämään kohderyhmän henkilökohtaista kasvokkaista palvelua esityksen odotusten mukaisesti. Koronaepidemian seuraukset kuntakokeilujen toteutukseen voivat näkyä eri tavoin ja erisuuruisina eri alueilla ja asiakasryhmissä, riippuen esimerkiksi siitä, millaisia valmiuksia kunnissa ja asiakkailla on digitaalisten palvelujen hyödyntämiseen.

Tutkimus

Kuntakokeiluun liittyvä tutkimus on keskeinen peruste kokeilun toteuttamiselle: esityksen mukaan kokeilun tavoitteena on saada tietoa siitä, parantaako kuntapohjainen palvelujen järjestäminen työllisyyden edistämisen vaikuttavuutta ja työllisyysastetta. Tämä perustelu on selkeästi ristiriidassa sen kanssa, ettei kokeilussa ole huomioitu arvioinnissa tarvittavaa tutkimusasetelmaa, kuten koeasetelmien tai riittävän ajallisen keston tarvetta. Useat samanaikaisesti toteutuvat ohjelmat ja hankkeet vaikeuttavat myös luotettavan vaikutusarvioinnin tekemistä.

Tutkimusta tulisi vielä tarkentaa sen mukaisesti, mitä asioita on tarkoituksenmukaista arvioida annetussa tutkimusasetelmassa. Painopistettä voitaisiin siirtää esimerkiksi monialaisten palvelukokonaisuuksien ja kuntouttavan työtoiminnan muutoksen tutkimukseen sekä sen tutkimiseen, miten asiakkaat kokevat henkilökohtaisen palvelun saatavuuden ja tarkoituksenmukaisuuden. Kohderyhmän saaman palvelun ja kokemusten osalta olisi mahdollista tehdä vertailua kuntakokeiluun osallistuvien asiakkaiden ja ei-osallistuvien asiakkaiden välillä. Lisäksi tulisi varmistaa resurssit kuntakokeilun jälkeiselle seurantalutkimukselle, jolloin voidaan luotettavasti tutkia muun muassa asiakkaiden työmarkkina- ja etuussiirtymiä.

Pääjohtaja

Markku Tervahauta

Johtaja

Anu Muuri